

ק ש ר

קול שופר רבני אירופה
יוצא לאור על ידי מרכז רבני אירופה – חב"ד ליובאוויטש

גליין ג'
אייר תשס"ד
May 2001
N° 3

נלכה באורחותיו

איבעיא להו

מקצת היום ככולו בליג בעומר

לוי יצחק ראסקין
דומ"צ קהלת ליובאוויטש,
ומו"צ בבית הוראה שע"י התאקה"ח, לונדון

א. ז"ל שו"ע אדמו"ר הוקן סי' תצג ס"ה: ל"ג ימים, י"א שהם מתחילים מיום ראשון של ספירת העומר ומסיימין בל"ג בעומר, שבאותו יום מתו האחרונים של הכ"ד אלף. לפיכך נוהגין קצת להרבות בשמחה ביום זה ואין אומרים בו תחנון, לפי שבו ביום פסקו למות. ואף שמתו מקצת מהם ביום זה, מ"מ הרי לענין אבלות יום האחרון אנו אומרים "מקצת היום ככולו", כמ"ש ב"ד סי' שצה, לפיכך...

ובסעיף ו: וי"א של"ג ימים אלו מתחילין מיום ב' לחודש אייר ומסיימין בערב שבועות. ואע"פ שמתר להסתפר ולישא בל"ג בעומר, מ"מ כיון שאין היתר אלא לאחר שעבר מקצת היום, שהוא ככולו, לכן עולה הל"ג בעומר ג"כ לחשבון הל"ג ימים שנוהגים בהם אבלות.

והרי הדברים דורשים ביאור, שהרי בס"ה הביא רבינו משו"ע יו"ד שאימתי אנו אומרים "מקצת היום ככולו", דוקא ביום האחרון של האבילות, וא"כ איך בס"ו חזר ואמר שביום ל"ג אנו אומרים מקצת היום ככולו, הא - לדיעה הב', בה אנו דנים - יום ל"ג ה"ה באמצע ימי האבילות? עוד אינו מובן, מכיון לדדיעה הב' גם לאחר יום הל"ג נוהגים אבילות עדיין, א"כ מהי השמחה שביום הל"ג?

ב. והנה שנינו בברייתא (יבמות סב ב) "כולם מתו מפסח ועד עצרת".

אמנם בב"י (בשם הרי"ן שועיב ועוד) כתב שבהמדרש מצינו עוד גירסא, שתלמידי ר"ע מתו מפסח עד "פרוס העצרת", דהיינו ט"ו יום, כמו "פרוס הפסח" ו"פרוס החג" (שקלים פ"ג מ"א, בכורות נז ב (ע"ש בתוס'), ועוד). ופירש לדיעה זו, שכשתסיר ט"ו יום ממ"ט יום נשארו ל"ד ימים. מהם נוהגים ל"ג ימים שלמים, ומגלחים ביום ל"ד בבוקר, כי מקצת היום ככולו, עכת"ד.

ועל דברים אלה הגי' בדרכי משה' שלפי מנהגנו מותר להסתפר ביום הל"ג ומרבין בו משתה ושמחה קצת. (ולמעיר מפירוש ר' אברהם מן ההר (יבמות שם) בשם המדרש שהמגפה נעצרה ביום הל"ג, וכ"ה במאירי שם. וי"ל שפירשו דברי המדרש "עד פרוס" ולא עד בכלל, והיינו שפסקו מלמות ביום הל"ג).

עוד כתב הב"י שיש נוהגים להסתפר בר"ח אייר, וכתב שאולי לקחו זאת מדברי הרי"ן שועיב בשם התוספות, של"ג ימי האבלות אינן באין כסדרן, כ"א שמנכין מהן ז' ימי הפסח, ז' שבתות, ובי' ימי ר"ח. (וע' מג"א, שמנכה שבת א' - שהרי חל בא' מז' ימי הפסח - ומוסיף יום ג' של ר"ח). אמנם היינו דוקא לנוהגים אבלות עד עצרת, משא"כ אלה הנוהגים אבילות רק עד יום ל"ג בעומר, אינם רשאים להסתפר בר"ח אייר. וע"ז כתב בד"מ בשם מהרי"ל, שיש נוהגים שלא להתחיל האבלות רק אחרי ר"ח אייר, והוא מנהג הב' המובא בשו"ע, ר"כ כנ"ל.

ג. והנה שאלה הב' הנ"ל - לדיעה הב' מהי השמחה בל"ג בעומר - כנראה הוקשה להט"ו. ותיריך, דודאי גם אליבייהו המגפה שבתלמידי ר"ע נעצרה ביום הל"ג (וראה גם בדרישה), והאבלות שלאח"ז ה"ה משום גזירת תתנ"ו במדינת אשכנז. ותקשי לדבריו, למה ט"ו ימים של האבלות על תלמידי ר"ע נדחו מפני הקדושה היתירה שבחודש ניסן (סי' תכט ס"ט), ואילו קדושת ראש חודש (סיון) אינה מתרת האבלות של גזירת תתנ"ו, והנישואין אסורין בו?

וי"ל שבשרשן של דברים גם לפי מנהג הב' ראוי' היתה האבילות להתחיל תיכף בתחלת הספירה, כמנהג הא'. אך מטעם קדושת חודש ניסן וכו' נדחו ט"ו ימים הראשונים, והוהגה להשלימם לאחר גמר הל"ג ימים העיקריים. והיינו שלמחרת הל"ג מתחילים ימי ההשלמה*. בזה מתיישב גם קושיא הא', דמכיון שבשורש הדברים הרי יום הל"ג בעומר הוא יום האחרון של האבלות, לכן שפיר שייך ב"י הכלל "מקצת היום ככולו".

(המשך בעמוד הבא)

* ביאור זה - דט"ו הימים שלאחרי ל"ג בעומר הם ימי השלמה - אינו נראה בדברי כמה נו"כ (ב"ח, ביה"ל), שהרי כתבו שמנהג הא' ומנהג הב' חלוקים הם במציאות, איך קרו הדברים בימי ר"ע. וראה בארוכה ס' בין פסח לשבועות פ"ח ס"ח וש"נ.

לא מספיק להיות "נאה דורש"

כידוע, הסבה העקרית לכל דבר

בלתי מתוקן בחיי היהודיים באה"ב,

הנה שורשה בחסרון הידיעה... ותחת

להקדיש עתותיו כחו ומרצו להיות

מורה הוראה כפשוטו וכמשמעו, הנה

כל עיקר הרבנות נצטמצמה להיות

נאה דורש, ובמשך הזמן - לא

בשביל המוסר השכל שבדרשה, אלא

כדי שלהשומע יונעם, וכן נעשה

הרב לדרשן שחובתו לתת "גוט

טיים" לבני עדתו לחצי שעה בשבת

ומועד וביחד עם זה להיות "סאושל

ווארקער" מוצלח בקהלתו...

ובהתבונן אשר מוכרח שינוי עקרי

במצב המדאיב הזה, ולאידך גיסא -

אין שינוי בחברה מן הקצה אל הקצה

חל בין לילה, הנה לדעתי העצה

היעוצה היא, אשר אחד מהתפקידים

הראשיים של רב באה"ב, ובפרט של

רב צעיר המתחיל פעולתו בקהלה

וסביבה חדשה, יהי' לחפש בתוך

אנשי קהלתו אנשים בעלי כח

השפעה ואשר היהדות קרובה ללבם,

ולעשותם מעין "עוזרים" להרב

במילוי תפקידיו העקריים, היינו

החזקת הדת והפצתה בכל חוגי

הקהלה בחיים היום-יומיים;

זאת אומרת, לחנך בעלי-בתיים

דתיים לעסקנים בהפצת הדתיות

בקהלה...

מתוך אג"ק ח"א ע' רכט

אכילת מצה לפני חצות [גליון ב']

מ. שמואל פינסאן
רב ק"ק מעלה, בריסל

בגליון העבר של ה'קשר' דנו בדבר ההכרח לאכול הכזית-מצה עכ"פ קודם חצות, אף שלא יוכל להספיק לאכול האפיקומן עד אז.

הנה ניתן להבין מהשואל שעלול הוא לאכול האפיקומן לאחר חצות כי הוא מתחיל לעשות הסדר בחזרתו מהסדר הקהלתי.

ויש להעיר שזה תלוי איפה הוא מחזיק בסדר בהגיעו סמוך לחצות. כי אם זה למשל בתחילת או סמוך לסעודתו הרי יכול לעשות כפי העצה של האבני נזר (או"ח סימן שפ"א) דהיינו שיאכל

בראשונה אפיקומן ואח"כ יאכל הסעודה ואחרי שגומר סעודתו לאחר חצות יאכל עוד פעם אפיקומן. ויאכל על תנאי שאם ההלכה כר' אלעזר ב"ע דמצותה עד חצות יוצא י"ח באפיקומן הא', ואם ההלכה כר' עקיבא - דמצותה עד שיעלה עמוד השחר - אז אינו יוצא באפיקומן הא' כ"א בהשני, ע"ש.

וראה גם מ"ש הגרי"ו הלוי ז"ל, הובא בהגש"פ מבית לוי (ע' רכ) שיאכל ב' פעמים אפיקומן כדלעיל, אבל לא הצריך לעשות שום תנאי, ע"ש.

ובספר אשל אברהם (בוטשאטש) מהדו"ת סימן תעז כתב שיש לדלג באמירת ההגדה בכדי שיוכל להספיק לאכול האפיקומן לפני חצות הלילה, ואחר אכילת האפיקומן יאמר מה שדלג.

עוד הובא בספרים סיפור מהרה"ק מו"ה דוד מזלאטעפאל ז"ל שנתאחר פעם בעשיית הסדר וכשהגיע למוציא מצה נודרו ואכל הכזיתים של מוציא מצה, מרור וכורך ותיכף אחר כך אכל גם את האפיקומן, לפני חצות.

קידוש בבית הכנסת בליל ש"ק ושוב בביתו

שאלה: המנהג בכמה בתי כנסיות לקדש על היין בסוף תפלת ערבית ליל שבת. מי שעושה כן, האם יכול הוא לקדש שוב בחזרתו לביתו, לפני שיסעוד עם בני ביתו.

תשובה: שאלה זו מתחלקת לשנים, והם: (א) האם נכון הוא לקדש בבית הכנסת;

(ב) כאשר יצא ידי חובת קידוש בבית הכנסת, אם רשאי לקדש שוב עבור בני ביתו.

מנהג הקידוש בבית הכנסת נזכר בש"ס (פסחים קא א), ומעיקרה היתה בכדי להוציא את האורחים שהיו שובתים וסועדים בסמיכות לבית הכנסת. בזה"ז שאין אורחים בכה"ג, יש נוהגים בכל זאת לקדש בביהכ"ג אף שטעם התקנה בטלה. ויש מקומות שנוהגים שלא לקדש בביהכ"ג, וכן הוא המנהג בארץ ישראל (טוש"ע ושוע"ר או"ח סי' רסט), וכן הוא מנהג אנ"ש.

המקדש אינו יוצא ידי חובת קידוש, מכיון שאינו במקום סעודה, וע"כ נהגו לתת לשותות לקטן שהגיע לגיל חינוך ברכות. וכאשר אין קטן, ישתה בעצמו רביעית, ויצא בזה י"ח קידוש (שם).

כמדומה שבזמננו חזרו ונשתנו הדברים, כי יש בתי כנסיות שבאים לשם זקנים גלמודים וכה"ג, ובאים להתחזק המנין או לומר קדיש וכיו"ב, אבל אינם ניאותים לטרוח לבא לסעוד אצל משפחה, וגם בביתם אינם מקדשים. אם ייבחו הדבר שכן הוא, הרי נכון הדבר לא רק לקדש בבית הכנסת אלא גם לסדר שיוכלו לאכול שיעור כזית של מיני מזונות (ראה שוע"ר סי' רעג ס"ו), ובכך יצאו ידי חובת קידוש. בכה"ג ראוי לתת היין לאחד מהם לשותות מלא לוגמיו (ראה שוע"ר סי' רעא סכ"ה), ושאר היין יחלקו בין השאר שיוצאים י"ח קידוש אז.

ובדבר הקידוש בבית, הנה באם לא שתה היין בבית הכנסת ולא יצא י"ח קידוש, הרי פשוט שיחזור ויקדש בביתו. אך כאשר לא הי' שם קטן וכו', ונאלץ לשותות רביעית יין ולצאת י"ח קידוש בביהכ"ג, כתב בשו"ע אדה"ז (סי' רסט ס"ג וסי' רעג ס"ו) שיכול לקדש בביתו 'לכתחלה' רק כאשר בני ביתם אינם יודעים לקדש בעצמן. ואילו המשנ"ב (סי' רסט סוס"ק א וסי' רעג סק"כ) מביא בשם הפר"ח (סי' תקפ"ה) ועוד, שיכול לקדש עבור בני ביתו אף שהן יכולים לקדש בעצמן.

ולהבהיר, דכל זה בקידוש הלילה. אבל בקידוש היום פשוט הדבר שיכול לברך שנית בביתו, כיון שאין כאן רק ברכת הנהנין (שש"כ פ"ג ס"ו).

ויש להעיר בכל זה משוע"ר סי' רסג קו"א סק"ה. ולהעיר דגם מי שקורא המגילה לנשים לחוד, הרי לפ"ד אדה"ז אין להבעל-קורא לברך לפני קריאת המגילה אלא כאשר יש בין הנשים כאלה שאינן יודעות לברך בעצמן. ובס' שבח המועדים (הורביץ, ע' 146) ליקט דיעות הפוסקים בזה, וכתב בשם הרי"ק מארלאו ז"ל שנוהגים אמנם שהאשה תברך.

סיכום: אם יצא י"ח קידוש בבית הכנסת, אינו יכול לקדש בביתו שנית אלא אם כן יש בין המסובים אצלו כאלה שאינם יודעים לקדש.

מזל טוב

להרה"ח הר"ר לוי יצחק ראסקין ומשפ' לרגל הבר מצוה של בנם שי'.

המערכת

מעשה שהיה

מצבם של המלמדים, הדיינים והשוחטים-ובודקים בעיר חוסט (מרמורוש), בה כיהן הרב משה (המהר"ם) שיק, היה קשה מאוד. כאשר לא יכלו לשאת את העוני והדוחק, פנו להנהלת הקהילה ובקשו תוספת לשכרם. בקשתם נענתה בשלילה, בנימוק שקופת הקהילה ריקה.

שבועות אחדים לאחר מכן ראה הרב, שהשמש, שהיה מביא לו את משכורתו, הביא סכום גדול יותר מהרגיל. הרב קרא לשמש ואמר לו שכנראה חלה כאן טעות. "לא ולא", השיב השמש בקול צוהל, "ראשי הקהילה החליטו להוסיף לרבנו על שכרו".

מיד החזיר הרב את התוספת ואמר: "אם אין כסף למלמדים, לדיינים ולשוחטים, מן הראוי שלא יהיה כסף גם בשבילי".